

Nowe stanowiska niektórych rzadko spotykanych w Polsce ryjkowcowatych (*Coleoptera, Curculionidae*)

New localities of some rare weevils (*Coleoptera, Curculionidae*) in Poland

STANISŁAW KNUTELSKI

Zakład Zoologii Systematycznej i Zoogeografii UJ, ul. Ingardena 6, 30-060 Kraków

ABSTRACT. New records of the following weevil species are given: *Otiorhynchus pulverulentus* v. *rumicis*, *O. pauxillus*, *Plinthus sturmi*, *Adexius scrobipennis*, *Alophus kaufmanni*, *A. carpathicus*, *Donus viennensis*, *Bagous lutulentus*, *Ellescus infirmus*, *Miarus abnormis*. All of them are rare in Poland.

Wstęp

W ostatnich latach zostały opublikowane niektóre z najciekawszych wyników badań faunistycznych przeprowadzonych przez autora w kilku jednostkach fizjograficznych Karpat Polskich (KNUTELSKI, 1988, 1991; KNUTELSKI, KUŚKA, 1991). Niniejszy artykuł jest kontynuacją tej serii. Przedstawiono w nim informacje o 10 gatunkach ryjkowców znanych w Polsce jedynie z kilku stanowisk. Chrząszcze te zostały zebrane głównie na Magurze Spiskiej i w Pieninach Spiskich w latach 1988–1991.

Autor wyraża swe serdeczne podziękowania Pani mgr Elżbiecie SZYMULA oraz Panu mgr Tomaszowi SKALSKIEMU za przekazanie niektórych ryjkowców.

Przegląd gatunków

Otiorhynchus pulverulentus v. *rumicis* APFLB.

- Pieniny Spiskie, 490–680 m n.p.m.: Kramica (UTM–DV37), 27 V 1988, 1 ex., 24 V 1989, 13 exx., 12 VII 1990, 2 exx.; Rezerwat „Zielone Skałki” (DV47), 10 X 1988, 1 ex., (pokrywy), 3 X 1990, 3 X 1990, 3 ex. (pokrywy); Niedzica, (DV47), 9 VII 1988, 3 exx., 12 IX, 1 ex. i 25 IX 1989, 4 exx., koło zamku. Odławiano go czerpakiem lub „na upatrzonego” z malin, jarzębin, tarnin i leszczyn „ciepłych” zarośli krzewiastych oraz z muraw kserotermicznych (*Origano-Brachypodietum pinnati*) i naskalnych (*Festucetum pallentis*). Ponad-

to był znajduwany w przesiewkach spod świerka, sosny i leszczyny w naskalnych laskach sosnowych (*Erico-Pinion*) i grądzie (*Tilio-Carpinetum*). Wysiewano go także spod naskalnej roślinności murawowej oraz roślinności o charakterze przejściowym na brzegu łąki kserotermicznej i lasku sosnowego.

O. pulverulentus v. *rumicis* został wykazany dotychczas z Bieszczad, Pienin Centralnych, Tatr, Beskidu Żywieckiego i Śląskiego oraz okolic Przemysła (SMRECZYŃSKI, 1966), a także Pogórza Cieszyńskiego (SMRECZYŃSKI, 1936). Zasięg tego gatunku obejmuje góry wschodniej części środkowej Europy.

Otiorhynchus pauxillus ROSENH.

- Magura Spiska, 800–920 m n.p.m.: Jurgów (DV37), 20 X 1990, 1 ex.; Pieskowy Wierch (DV37), 6 X 1990, 26 exx.; Trybsz (DV37), 23 III 1990, 15 exx.; Czarna Góra (DV37), 20 X 1990, 1 ex.; dolina potoku Łapszanka (DV37), 7 X 1989, 1 ex.; Kacwin (DV47), 19 X 1990, 1 ex.
- Pieniny Spiskie 480–680 m n.p.m.: Kramnica (DV37), 24 V 1989, 2 exx. i 12 VII 1990, 1 ex.; Trybsz, 27 V 1988, 2 exx.; Frydman (DV47), 2 X 1990, 4 exx.; Niedzica, 12. IX, 3 exx. i 25 IX 1989, 24 exx., koło zamku. Zbierany głównie w przesiewkach spod świerków, sosen, wierzb szerokolistnych, olch, jaworów, buków, lip, brzoź, różnych krzewów i roślinności murawowej w środowiskach kęp śródpolnych, mieszanych borów szpilkowych z domieszką buka (*Piceetum tatricum abietetosum*) i zarośli olszynki karpackiej (*Alnetum incanae*). Odławiano go także w naskalnych laskach sosnowych, grądzie oraz w środowisku muraw naskalnych i kserotermicznych. W jednym tylko przypadku, na wzgórzu zamkowym w Niedzicy zebrano czerpakiem kilkanaście osobników *O. pauxillus* w runie „ciepłych” zarośli naskalnych z leszczyną.

Podany został wcześniej z Tatr (SMRECZYŃSKI, 1936), Pienin Centralnych i Gorców (PETRYSAK, KNUTELSKI, 1987) oraz ogólnikowo z Podhala (SMRECZYŃSKI, 1966). Ten partenogenetyczny gatunek występuje w górach środkowej Europy, na Bałkanach i w Turcji na wysokości 500–2000 m n.p.m. (OSELLA, 1988).

Plinthus sturmi (GERM.)

- Bieszczady: Tarnica (FV23), 19 V 1989, 1 ex. przy podstawie korzenia szczawiu na połoninie.
- Pieniny Spiskie: Skała Groby (DV47), 590 m n.p.m. 28 V 1988, 1 ex. ze ściółki spod leszczyny i świerka w buczynie karpackiej (*Dentario glandulosae-Fagetum*).

W Polsce *P. sturmi* wymieniany był do tej pory z Tatr (JAKUCZUN, KUŚKA, 1979), Karkonoszy, Przedgórze Sudeckiego (GERHARDT, 1910) oraz ogólnikowo z Karpat i Sudetów (SMRECZYŃSKI, 1968). Gatunek ten zasiedla góry wschodniej części środkowej i południowo-wschodniej Europy. Żyje na *Lathraea squamaria* L. oraz *Rumex arifolius* ALL.

Adexius scrobipennis GYLL.

- Pieniny Spiskie: Skała Groby, 500 m n.p.m., 26 IX 1991, 9 exx. ze ściółki grądu.

Notowany był już z Bieszczad (PIETRYSZAK, 1977), Pienin Centralnych (PETRYSZAK, 1980), z kilku stanowisk w Beskidzie Sądeckim (PETRYSZAK, 1982) i na Wyżynie Krakowsko-Wieluńskiej (LGOCKI, 1908; MAZUR, 1983) oraz ogólnikowo z Pogórza Karpat (SMRECZYŃSKI, 1968). Rozmieszczony jest w południowej części środkowej Europy, w Karpatach i na Kaukazie. Biologię *A. scrobipennis* szczegółowo omawia DICKMANN (1987).

Alophus kaufmanni STIERL.

- Pieniny Spiskie: skałki Gęśle i Basy (DV37), 630 m n.p.m., 7 X 1988, 1 ex., w przesiewce z murawy kserotermicznej.

Wykazywano go dotychczas z Pogórza Dynowsko-Przemyskiego (PETRYSZAK, 1977), Beskidu Sądeckiego, Pienin Centralnych, Beskidu Żywieckiego (PETRYSZAK, 1982) oraz z Bramy Morawskiej (KUŚKA, 1977). W Polsce *A. kaufmanni* był zbierany z murawy kserotermicznej oraz z runa grądu i olszynki karpackiej. Występuje w południowo-wschodniej Europie oraz we Włoszech, Rumunii, na Półwyspie Bałkańskim i w Turcji azjatyckiej.

Alophus carpathicus REITT.

- Magura Spiska: Kotelnica (DV47), 580 m n.p.m., 26 IX 1991, 1 ex. w buczynie karpackiej.

Zbierano go wcześniej w Beskidzie Sądeckim, Pieninach Centralnych oraz Gorcach (PETRYSZAK, KNUTELSKI, 1987). Zasięg *A. carpathicus* obejmuje wschodnie i zachodnie Karpaty. Żyje na *Symphytum cordatum* W. K. (SMRECZYŃSKI, 1968).

Donus viennensis (HERBST)

- Magura Spiska: Kacwin (DV47), 580 m n.p.m., 26 IX 1991, 1 ex.
- Pieniny Spiskie, 490–640 m n.p.m.: dolina potoku Browarczyska (DV37), 5 V 1990, 1 ex.; Falsztyn (DV47), 12 VI 1991, 2 exx.; Rezerwat „Zielone Skałki”, 11 VII i 29 VIII 1985, 5 exx.; dolina Falsztyńskiego Potoku, 10 VII 1989, 1 ex.; góra Tabor (DV47), 9 VII 1988, 2 exx.; Skała Groby, 26 IX 1991, 1 ex. Zbierany czerpakiem na młace (*Valeriano-Caricetum*), w zaroślach przydrożnych, w ziołoroślach nad potokiem, w runie lasu mieszanego oraz sitem ze ściółki grądu.

W Polsce wykazywany dotychczas z Bieszczad, Beskidu Niskiego, Beskidu Sądeckiego, Pienin Centralnych (PIETRYSZAK, 1982), Gorców, okolic Przemysła (PETRYSZAK, KNUTELSKI, 1987), oraz z Sudetów (KANIA, 1991). Według

SMRECZYŃSKIEGO (1969) *D. viennensis* występuje we wschodnich Alpach, lokalnie w Karpatach, a poza górami, w okolicach Lwowa i na zachodnim Podolu.

Bagous lutulentus (GYLL.)

- Pieniny Spiskie: dolina Trybskiego Potoku (DV37), 700 m n.p.m., 26 IV 1989, 1 ex. czerpakiem na podmokłej łące.

Notowany wcześniej z okolic Przemyśla, Wyżyny Lubelskiej (CMOLUCH, 1973), Wyżyny Krakowsko-Wieluńskiej (MAZUR, 1983), Gór Świętokrzyskich (KUŚKA, 1989), Niziny Mazowieckiej (CMOLUCH, 1973) oraz Niziny Północno-podlaskiej i Pojezierza Mazurskiego (BERCIO, FOLWACZNY, 1979). Zasiadła prawie całą Europę i Anatolię (DIECKMANN, 1983). Zbierany był na różnych gatunkach *Equisetum* L. na brzegach rowów wodnych, na torfowiskach przejściowych i podmokłych łąkach.

Ellescus infirmus (HERBST)

- Magura Spiska: Niedzica, 500 m n.p.m., 10 VI 1991, 1 ex. czerpakiem w zaroślach wierzby wąskolistnej z olchą na kamieńcu nad Dunajcem.

W Polsce podawany dotychczas z Beskidu Sądeckiego, Beskidu Wyspowego (PETRYSZAK, 1982), okolic Przemyśla (SMRECZYŃSKI, 1972), z kilku stanowisk na Wyżynie Krakowsko-Wieluńskiej (MAZUR, 1983) i Śląsku (GERHARDT, 1910), a także z nad dolnej Wisły (SMRECZYŃSKI, 1972) z Pojezierza Olsztyńskiego (GOTWALD, 1968) oraz ogólnikowo z Pogórza Karpat (SMRECZYŃSKI, 1972). Występuje w środkowej, centralnej części południowej i wschodniej Europie oraz w Zachodniej Syberii (DICKMANN, 1988). Żyje na różnych gatunkach *Salix* L. nad wodami.

Miarus abnormis SOL.

- Magura Spiska: dolina potoku Jurgowczyk (DV37), 750-800 m n.p.m., 17 V 1989, 2 exx., czerpakiem w ziołoroślach nadpotokowych (*Petasitetum Kablikiani*).

Jest to gatunek, który stosunkowo niedawno został wykazany w Polsce (PIETRASZAK, 1979). Poza Bieszczadami notowany był także z Beskidu Sądeckiego (PETRYSZAK, 1982) oraz z Tatr (KUŚKA, 1988). Występuje w górach Jugosławii, Austrii, Włoch i Francji (PETRYSZAK, 1979). Ostatnio został zebrany również w południowej Słowacji (BOROVEC, 1988). Rośliny żywicielskie tego gatunku podaje PETRYSZAK (1979).

PIŚMIENNICTWO

- BERCIO H., FOLWACZNY B., 1979: Verzeichnis der Käfer Preussens. Verlag Parzeller & Co. Fulda. XXI + 369 ss.
- BOROWIEC R., 1988: Faunistic records from Czechoslovakia: *Coleoptera, Curculionidae*. Acta Entomol. Bohemoslov., **85**: 395–396.
- CMOLUCH Z., 1973: Zur Kenntnis der Rüsselkäferfauna (*Curculionidae, Coleoptera*) im Lubliner Land. Pol. Pismo Ent., **43**: 449–453.
- DIECKMANN L., 1983: Beiträge zur Insektenfauna der DDR: *Coleoptera-Curculionidae (Tanymecinae, Leptopiinae, Cleoninae, Tanyrhynchinae, Cossoninae, Raymondionyminae, Bagoinae, Tanyphyrinae)*. Beitr. Ent., Berlin, **33** (2): 257–381.
- DIECKMANN L., 1987: Zur Biologie des Bodenrüsslers, *Adexius scrobipennis* GYLLENHAL (*Coleoptera, Curculionidae*). Abh. Ber. Naturkundemus. Görlitz, **60**, 1: 99–100.
- DIECKMANN L., 1988: Beiträge zur Insektenfauna der DDR: *Coleoptera-Curculionidae (Curculioninae: Ellescini, Acalyptini, Tychiini, Anthonomini, Curculionini)*. Beitr. Ent., Berlin, **38** (2): 365–468.
- GERHARDT J., 1910: Verzeichnis der Käfer Schlesiens preussischen und österreichischen Anteils, geordnet nach dem Catalogus coleopterorum Europae vom Jahre 1906. Dritte, neubearbeitete Auflage. Berlin. XVI + 431 ss.
- GOTWALD A., 1968: Fauna ryjkowcowatych (*Curculionidae, Col.*) niektórych parków narodowych i rezerwatów. Prace IBL., 363: 1–72.
- JAKUCZUN L., KUŚKA A., 1979: Ryjkowce (*Coleoptera, Curculionidae*) zebrane w Dolinie Chochołowskiej w Tatrzańskim Parku Narodowym. Pol. Pismo Ent., **49**: 371–384.
- KANIA J., 1991: New localities of several dozen rare weevil species in Poland (*Coleoptera, Curculionidae*). Roczn. Muz. Górn. – Ent., **2**: 5–15.
- KNUTELSKI S., 1988: *Acalles croaticus* BRISOUT, 1876, nowy dla fauny Polski ryjkowiec (*Coleoptera, Curculionidae*). Pol. Pismo Ent., **58**: 497–499.
- KNUTELSKI S., 1991: Nowe stanowiska kilku rzadko spotykanych w Polsce ryjkowcowatych (*Coleoptera, Curculionidae*). Wiad. Entomol., **10**, 2: 85–88.
- KNUTELSKI S., KUŚKA A., 1991: Nowe dla fauny Tatr Polskich gatunki ryjkowców (*Coleoptera: Attelabidae, Apionidae, Curculionidae*). Wiad. Entomol., **10**, 1: 29–34.
- KUŚKA A., 1977: Materiały do znajomości ryjkowców (*Coleoptera, Curculionidae*) wylotu Brany morawskiej w Polsce. Pol. Pismo Ent., **47**: 3–16.
- KUŚKA A., 1988: Ryjkowce (*Coleoptera, Curculionidae*) polan reglowych Tatr Polskich. Parki Nar. i Rez. Przyr., **7** (2): 47–60.
- KUŚKA A., 1989: Ryjkowce (*Coleoptera: Attelabidae, Apionidae, Curculionidae*) Gór Świętokrzyskich. Fragm. Faun., **32**: 319–355.
- LGOCKI H., 1908: Chrząszcze (*Coleoptera*) zebrane w Królestwie Polskim w latach 1899–1903. Spraw. Kom. Fyzyogr., **41**: 18–151.

- MAZUR M., 1983: Ryjkowce (*Coleoptera, Curculionidae*) południowej części Wyżyny Krakowskiej. *Acta Zool. Crac.*, **26**: 491–542.
- OSELLA G., 1988: Ricerche faunistico-ecologiche sui Curculionidi (*Coleotteri*) di alcuni ambienti della Val di Fiemme e della Pale di San Marino. *Studi Trentini di Scienze Nat., Acta Biol.*, **64**: 395–429.
- PETRYSZAK B., 1977: Materiały do znajomości ryjkowców (*Curculionidae, Coleoptera*) Bieszczad i Pogórza Dynowsko-Przemyskiego. *Zesz. Nauk. UJ, Pr. Zool.*, **23**: 127–164.
- PETRYSZAK B., 1979: *Miarus abnormis* SOLARI, 1947, nowy dla fauny Polski ryjkowiec (*Coleoptera, Curculionidae*) *Pol. Pismo Ent.*, **49**: 663–666.
- PETRYSZAK B., 1980: Ryjkowce (*Coleoptera, Curculionidae*) Pienin. *Zesz. Nauk. UJ, Pr. Zool.*, **26**: 109–173.
- PETRYSZAK B., 1982: Ryjkowce (*Coleoptera, Curculionidae*) Beskidu Sądeckiego. *Rozpr. hab. UJ*, **68**: 1–204.
- PETRYSZAK B., KNUTELSKI S., 1987: Ryjkowce (*Coleoptera, Curculionidae*) Gorców. *Zesz. Nauk. UJ, Pr. Zool.*, **33**: 43–83.
- SMRECYŃSKI S., 1936: Materiały do fauny Polski. Ryjkowce (*Curculionidae*) Muzeum Fizjograficznego Polskiej Akademii Umiejętności. Część I. *Spraw. Kom. Fizjogr. Pol. Akad. Umiej.*, **70**: 73–100.
- SMRECYŃSKI S., 1966: Ryjkowce – *Curculionidae*. Klucze do Oznaczania Owadów Polski, Warszawa, XIX, **98b**: 1–130.
- SMRECYŃSKI S., 1968: Ryjkowce – *Curculionidae*. Klucze do Oznaczania Owadów Polski, Warszawa, XIX, **98c**: 1–106.
- SMRECYŃSKI S., 1972: Ryjkowce – *Curculionidae*. Klucze do Oznaczania Owadów Polski, Warszawa-Wrocław, XIX, **98d**: 1–195.